

P. SZABÓ BÉLA

A NAGYSZEBENI JOGAKADÉMIA HALLGATÓINAK KÉRELME AZ OKTATÁS MEGREFORMÁLÁSA TÁRGYÁBAN 1848 MÁJUSÁBÓL

THE REQUEST FOR EDUCATIONAL REFORM OF THE STUDENTS OF THE SCHOOL OF LAW IN NAGYSZEBEN OF MAY 1848. In spring 1848 amidst the zeal of the revolution started in almost all of the higher educational institutions in Hungary and Transylvania student movements to reform education in the institutions. In May 1848 the students of the Law School of the Saxons in Transylvania at Nagyszében also submitted an application through the institution's Senate to the sustaining Lutheran Church including – among others – the following issues: guaranteeing the freedom to education and teaching, reforming the study and exam system, significantly developing the substance of the library, getting the right to meet and vote for the students' representatives during procedures against students; reviewing the academy's disciplinary regulation. The following source-presentation – besides the Hungarian translation of the request – explains the circumstances of origin and the afterlife of the application.

Szerény kiegészítésül Szögi László folyóiratunk jelen számában közölt tanulmányához, az alábbiakban egy német nyelven megfogalmazott kérelem eredeti szövegét és annak fordítását közöljük. Mint látható lesz, a magyar irodalomban eddig kevés figyelmet kapó¹ feliratban megfogalmazottak jelentős párhuzamot mutatnak fel a magyar felső iskolák hallgatói által 1848 tavaszán és kora nyarán megfogalmazott kérésekkel és követelésekkel, így a pesti egyetemen vagy kassai a jogakadémián született – Szögi László által is bemutatott – beadványokkal.

A természetesen sajátos – a nagyszebeni jogakadémia viszonyait tükröző – kéréseket is megfogalmazó beadvány legfontosabb követelése – csakúgy, mint máshol – a tanítási és tanulási szabadság biztosítása volt. Ugyanakkor a követelések érdekes bepillantást engednek egy sajátos, mind felekezeti, mind nemzeti szempontból különleges felsőoktatási intézmény – hallgatók által is érzékelt – nehézségeibe.

A keletkezés körülményeinek rövid bemutatása és a szöveg közlése mellett rövid pillantást vethetünk az alábbiakban a dokumentum utóéletére is, s ez tovább erősítheti a korabeli főiskolai hallgatóságnak az ifjúsági mozgalmakban betöltött meghatározó szerepére vonatkozó vélelmeinket.

***

¹ A magyar irodalomban egyetlen munka adta rövid tartalmi áttekintését az egyes pontoknak és a száz szervek reakciójának: *A magyar királyi jogakadémiák és joglyceumok története. Hivatalos adatok alapján* (Pest: Athenaeum, 1873), 223–227.

A hosszabb előkészítés után tevékenységét 1844-ben megkezdő „szász jogakadémia” (*„Sächsische Rechtsakademie”*) az evangélikus egyház főegyháztanácsának (főkonzisztórium, amely a korban a teljes szász oktatásügyet kontrollálta) felügyelete alatt és a Szász Egyetem (*Nationsuniversität – Universitas Saxonum*), vagyis a szász területek önkormányzati szerve finanszírozása mellett működött. A szász iskolarendszer csúcán elhelyezkedő intézmény elsősorban a jogtanulásra vágyó szász ifjúság igényeit, valamint az éledező szász nemzeti öntudatot egyre markánsabban képviselő szász központi és helyi önkormányzati szervek szakszerűen képzett hivatalnokok iránti keresletét kívánta kielégíteni.² A kétéves kurzusok keretében a hallgatók a kor színvonalán korszerű jogi képzésben részesültek a négy *professor ordinarius* és néhány más tanár vezetésével. Az intézmény mindennapi irányítását a professzorok teljes számából álló szenátus végezte, míg a „stratégiai kérdésekben” a szász hivatalnoki elit tagjaiból kijelölt felügyelőbizottság (*Oberdirection*) és végső soron a szabályzatokat is alkotó Ágostai Fellekezeti Főegyháztanács (*Oberconsistorium A. C.*) dönthetett.

Bár a néhány tucatra tehető akadémista között a kezdetektől kisebb arányban találhatóak voltak magyar és román nemzetiségű hallgatók is, a hallgatóság jelentős részét a szász ifjúság adta, s így 1848 tavaszának friss szelei a nemzeti érzések, a nagy német anyaországhoz fűződő hagyományos érzelmek parazsát is élesztgették a szász ifjúság körében.

Az Erdély „kritikus nyarának”³ eseményei miatt létszámában mintegy felére olvadt jogakadémiai hallgatóság képviselői 1848. május 1-én az akadémia rektorának, prof. dr. Heinrich Schmidtnek⁴ egy, a szenátusnak (tkp. tanári karának) címzett kérelmet

² A jogakadémia történetével kapcsolatos szerény irodalomra lásd az alábbiakban is többször idézett munkákat: Johann Gottfried MÜLLER, „Geschichte der k. k. Hermannstädter Rechtsakademie, Erste Abtheilung”, in *Anhang zum Taschenbuch der k. k. Hermannstädter Rechtsakademie für das Studienjahr 1858–59*, hrsg. Johann Gottfried MÜLLER (Hermannstadt: Filtsch, 1859), 1–84; Johann Gottfried MÜLLER, „Geschichte der k. k. Hermannstädter Rechtsakademie, Zweite Abtheilung”, in *Anhang zum Taschenbuch der k. k. Hermannstädter Rechtsakademie für das Studienjahr 1859–60*, hrsg. Johann Gottfried MÜLLER (Hermannstadt: Filtsch, 1860), 87–184; Günter H. TONTSCH, „Die Rechtsakademie zu Sibiu (Hermannstadt)”, *Studia Univ. Babeş-Bolyai, Seria Jurisprudentia* (1969): 98–102; Udo Wolfgang ACKER, „Zur Geschichte der Hermannstädter Rechtsakademie (1844–1887)”, *Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde* 1, Nr. 2. (1978): 120–129; Monica VLAICU, „Die Hermannstädter Rechtsakademie und ihre rumänischen Studenten”, *Forschungen zur Volks- und Landeskunde* 31, Nr. 1. (1988): 30–39. Az intézmény alapításának körülményeit foglalta össze P. SZABÓ Béla, „A nagyszebeni jogakadémia megalapításának előzményei”, in *Jogtörténeti Parerga: Ünnepi tanulmányok Mezey Barna 60. születésnapja tiszteletére*, szerk. MÁTHÉ Gábor, RÉVÉSZ T. Mihály és GOSZTONYI Gergely (Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 2013), 338–347.

³ SÁRKÖZI Zoltán, *Az erdélyi szászok 1848–1849-ben*, Értekezések a történeti tudományok köréből, Új sorozat 76 (Budapest: Akadémiai, 1974), 37–53.

⁴ Heinrich Schmidt (1815–1870), pozsonyi származású volt, Jénában tanult bölcsezetet és teológiát. 1844-től a nagyszebeni jogakadémia tanára lett (kamerális és pénzügyi tudományok, bányajog, államismeret). 1848-ban részt vett a politikai életben, a szász nemzet képviselőjében magyar országgyűlési képviselő volt, majd járt küldöttséggel Ferenc Józsefnél is. A szabadságharc után az oktatásnak és a publicisztikának szentelte magát, több szász folyóirat szerkesztője volt. *Österreichisches Biographisches Lexikon, 1815–1950*, 11 (Wien, 1992), 269–270.

adtak át. Mint alább olvasható, az akadémisták – petícióban is megfogalmazott – véleménye szerint az akadémiát csak egy, az idők szavának megfelelő reform óvhatta meg a kétségtelen leromlástól, ezért azzal a kéréssel fordultak a szenátuson keresztül a fenntartó, az evangélikus főegyháztanács felé, hogy engedélyezzék egy bölcsészeti tanszék alapítását az intézményben; biztosítsák a tanítási és tanulási szabadságot; reformálják meg a tan- és vizsgarendet; jelentősen javítsák a könyvtár állományát és engedjék, hogy a hallgatók részt vegyenek a könyvtár igazgatásában; az akadémisták elleni eljárásokban képviselőik ülésezési és szavazati jogot kaphassanak; a hallgatók látogathassák a szász közigazgatás kollektív szerveinek üléseit, valamint fogalmazzák újra a jogakadémia felgyelmi szabályzatát.

A petíció eredeti szövege és annak nyers fordítása így szól:

Bittgesuch der Studierenden an den löbl. Senat der siebenbürgisch-deutschen Rechts-Academie zu Hermannstadt⁵

Löblicher academischer Senat!

Durchdrungen von dem ernsten Vorsatz allen Geisteserrungenschaften des großen Mutterlandes, welche da übereinstimmt mit der Idee des Rechtes und der Wahrheit, aus allen Kräften nachzustehen, sehen Unterzeichnete, die studierende Jugend der siebenbürgisch-deutschen Rechtsakademie, in den lebenskräftigen Reformen der meisten Hochschulen, insbesondere der österreichischen eine gebieterische Aufforderung: die Blutsverwandschaft ihres Geistes mit dem Geiste jener Hochschulen thätlich zu bekunden.

Die studierende Jugend ersucht daher einen löbl. akademischen Senat inständigst: im Namen der siebenbürgisch-deutschen Rechtsakademie folgende Bitten einem hochlöbl. Ober-Consistorium A. C. zu unterbreiten und dieselben bei der sowohl möglich als nothwendig gewordenen Umgestaltung der Akademie mit aller Liebe und Kraft zu unterstützen und zu vertreten:

A hallgatók kérelme a nagyszebeni erdélyi német jogakadémia dicséretre méltó Szenátusa felé

Dicséretre méltó Akadémiai Szenátus!

Áthatva a komoly törekvéstől, amely megfelel a jog és igazság eszméjének, hogy nagy [német] hazánk szellemi vívmányait teljes erőből kövessük, alulírottak, az erdélyi német jogakadémia tanulói – különösen az osztrák – főiskolák életerős reformjaira tekintve szükségszerű késztetést látunk arra, hogy tevőlegesen kimutassuk szellemiségünk vérrokonságát ezen főiskolák lelkiületével.

Ennélfogva a tanulói ifjúság esdekelve kéri a dicső Akadémiai Szenátust, hogy az erdélyi-német jogakadémia nevében a következő kérelmet terjessze az Ágostai hitvallás legdicséretreméltóbb főkonzisztóriumára elé, és ezen kérelmet az akadémia csakúgy lehetséges mint szükséges átalakítása során teljes szeretetével és erejével támogassa és képviselje:

⁵ A kérelem „autentikusnak” tekinthető szövegét közölte: *Transilvania: Beiblatt zur Siebenbürger Boten* 9 (39/15. Mai 1848.), 153–154. A 17 pont tartalmát ismerteti MÜLLER, „Geschichte... Zweiter Abtheilung”, 137–139 és rá támaszkodva *A magyar királyi jogakadémiák...*, 223–225.

In der sicheren Hoffnung, daß bei der neuerdings beabsichtigten gymnasial-Schulen-Ordnung der philosophische Lehrkurs von den übrigen Gymnasialstudien getrennt werden dürfte, geht unsre erste bitte auf:

1. Errichtung eines philosophischen Lehrstuhls an der siebenbürgisch-deutschen Rechtsakademie. –

Überzeugt ferner, daß ein hochlöbl. Ober-Consistorium A. C. die von Regierung und Volk unsrer großen Monarchie anerkannte und unumstößliche Wahrheit würdige – die Wahrheit, daß, die Wissenschaft frei sein müsse und an kein bestimmtes Katheder, kein bestimmtes Handbuch, keine genau zugemessene Zeitperiode gebunden werden dürfe – stellen wir unsre fernere Bitte auf:

2. Lehr- und Lernfreiheit an besagter Akademie.

Wir erlauben uns, im Sinne der eben ausgesprochenen Bitte, als nothwendige Folgerung, unser Ansuchen weiterhin näher zu bestimmen, daß in Betreff der Lehrfreiheit:

3. Sowohl Privat-Dozent, als ordentlicher Professor seinen Lehrgegenstand, – der da jetzt zerstückt, von andern Lehrfächer gezwängt, eine verkümmerte „weil unfreie“ Wissenschaft gewährt, – nach eigenem Wunsch und Willen bestimmen, begrenzen, und in beliebigen Stunden vortragen dürfe –

daß im Zusammenhang der Lehrfreiheit aber

4. alle sogenannten Repetitionen der Professoren mit den Studierenden – als ungenügende und unwürdige Prüfungen – für immer eingestellt werden mögen.

Első kérésünk – abban a biztos reményben, hogy az újabban előtérbe került gimnáziumi tanrendekben a filozófiai tanfolyam az egyéb gimnáziumi stúdiumoktól elválasztható lesz – arra vonatkozik, hogy

1. állíttassék fel egy filozófiai tanszék az erdélyi német jogakadémián –

Meggyőződve arról, hogy az Ágostai hitvallás legdicséretreméltóbb főkonzisztóriumosa osztja azt a nagy monarchiánk kormánya és népe által elismert és megkérdőjelezhetetlen igazságot, hogy a tudománynak szabadnak kell lennie és azt nem szabad sem egy meghatározott katedrához, sem egy meghatározott kézikönyvhöz, sem egy pontosan meghatározott időszakhoz kötni – kérjük továbbá:

2. A tanítási és tanulási szabadság megvalósítását nevezett akadémián.

Az éppen megfogalmazott kérés értelmében, annak szükségszerű következményeként bátorkodunk továbbá kérelmünket a tanítási szabadság tekintetében pontosítani:

3. Minden magántanár és professzor a maga tananyagát, amely most töredékes és más tantárgyaktól korlátozott állapotában csak csökevényes, nem szabad tudományt jelenít meg, saját kívánsága és akarata szerint határozhatta meg, határolhatta be és megfelelő időben adhassa elő –

ugyanakkor a tanítási szabadsággal összefüggésben

4. a professzorok hallgatókkal végzett ún. repetitóriumi – mint elégtelen és méltatlan vizsgák – egyszer s mindenkorra eltöröltesenek.

Vielmehr seien:

5. *Die Studierenden der juristischen und staatswissenschaftlichen Lehrfächer blos und allem zu einer strengen Staatsprüfung, die für die höhere Anstellungsfähigkeit entscheidet, verbunden. – Hiedurch allein glauben wir die Wissenschaft aus dem bisherigen knabenhaften Schulkleide bloßer Memorie zu retten und dieselbe in dem männlichen Gewand freien Selbstbewußtseins fruchtbar machen zu können.*

Wir halten es ferner für nöthig unsrer obigen Bitte eine weitere Ausdehnung dahin zu geben, daß:

6. *Der Zeitraum, nach welchem diese Staatsprüfung abgelegt werden müßte, dem Studierenden, „unbeschadet seines Ranges“, immerhin wenigstens 2 Jahre über den gewöhnlichen Termin gestatten möge, um die früher nicht gehörten Lehrgegenstände auf hiesiger Akademie oder anderweitigen Hochschulen nachholen und sich denselben vollends und nachhaltig widmen zu können.*

Wir erachten diesen letzteren Punkt um so mehr für einen wichtigen, als der gegenwärtige mit Fachstudien überfüllte Lehrplan in der kurzen Zeit von 4 Semestern weder Lehrern noch Schülern eine hinlängliche Zeit zum Vortrage und Auffassen der Studien gewährt, und also um so eher Einer oder der Andere entweder aus ungleicher Geisteskraft oder sonstigen Gründen es vorziehen könnte, zu seiner gründlicheren Bildung diese oder jene Wissenschaft später mit desto ungestörterem Fleiß anzuhören und sich anzueignen. –

Da aber die Staatsprüfung vorderhand nur für spätere Beamte in Mitte der siebenb.-deutschen Nation angeordnet werden könnte, bitten wir
7. *den Studierenden der Philosophie und jenen Akademikern, welche anderswo ihre Bedienung zu suchen geneigt wären, aus jenen Lehrgegenständen absonderliche Prüfungen zu gestatten, welche sie zu ihrer Anstellungsfähigkeit für genügend erachten.*

Sokkal inkább

5. A jogi és államtudományi szakok hallgatói pusztán egy szigorú államvizsgára köteleztessenek, amely dönt a magasabb állások betöltésére vonatkozó alkalmasságukról. – Úgy hisszük, ezáltal a tudományt kiszabadíthatjuk a pusztá memorizálás eddigi gyerekes iskolai keretei közül, a szabad öntudat férfias köntösébe öltöztethetjük és így hasznossá tehetjük.

Szükségesnek tartjuk továbbá, hogy fenti kérésünket az alábbiakkal egészítsük ki:

6. A hallgatók „rangjuk csorbítása nélkül” kapjanak az eddig szokásos kötelező határidőn túl további két évet az államvizsgák letételére azért, hogy a korábban nem hallgatott tantárgyakat a helyi akadémián vagy más főiskolákon pótolhassák, és azok tanulmányuk magukat teljes mértékben és tartósan szentelhessek.

Ez utolsó pontot annál is inkább fontosnak tekintjük, mert a jelenlegi szakmai tanulmányokkal túlszűfolt tanterv négy rövid szemeszterre sem a tanároknak, sem a hallgatóknak nem biztosít elegendő időt a tananyag előadására és elsajátítására, és ezért egyik-másik hallgatónak előnyére válhatna, hogy a vagy egyenlőtlen szellemi erejéből, vagy más okból jelentkező nehézségeit utóbb az egyik vagy másik tudomány alaposabb tanulmányozásával leküzdje, és azokat zavartalan szorgalommal hallgassa és elsajátítsa.

Mivel azonban az államvizsga jelenleg csak az erdélyi német nemzet későbbi hivatalnokai számára írható elő, kérjük, hogy

7. a filozófiai tárgyak tanulói és azon akadémiai hallgatók számára, akik képesek lennének más területen is alkalmazást keresni, azon tárgyakból, amelyeket ők az alkalmazhatóságuk tekintetében elegendőnek tekintenek, külön vizsgák engedtesse meg.

Wir erlauben uns ferner, daß die philosophisch-juridische Akademie der deutschen Nation in Siebenbürgen nur dadurch hoffen kann, Privatdocenten anzulocken und stets ausgezeichnete Professoren zu erhalten, unsre Bitten weiter dahin zu stellen, daß:

8. jeder Professor ordinarius zu allen und jeglichen Amtsstellen in Mitte der ganzen Nation, ohne alle sonstigen Erfordernisse und Bedingungen für wählbar erklärt und gehalten werde. –

9. Jeder Privat-Docent bei Besetzung einer erledigten Professur vorzüglich berücksichtigt werden möge.

Im höchsten Interesse einer praktischen, Urtheil, Vaterlandsliebe und selbst das Gefühl befördernden Durchbildung des siebenb. deutschen Akademikers wagen wir unsre Wünsche noch dahin auszusprechen, daß

10. Jeder Akademiker, wie anjetzt der beeedete Rechtsgelehrte, die Oeffentlichkeit der Conflux-Magistrats- und Communitäts-Sitzungen mitgenießen, ferner

11. Bei jedem nationalen Amts-Institute nach eigenem Belieben eine gewisse Zeit hindurch Schreiberdienste verrichten dürfe. –

Ferner daß zur Erzielung eines ähnlichen Resultates,

12. Die akademische Bibliothek reicher dotiert werde.

Auch erlauben sich Unterzeichnete, in ihrem gehorsamsten Bittgesuche noch weiter zu gehen und theils wegen der so nothwendigen Körperbildung, theils wegen der daraus erwachsenden Wehrfähigkeit für das ganze und dadurch eben noch gemeinnützigere Alter, zugleich als ein Mittel, den Geist des Muthes, der Ehre, Disciplin und Eintracht zu nähern, darauf bittlich anzutragen, daß:

13. Der Fechtmeister der Akademie, von der löbl. deutschen Nation in Siebenbürgen besoldet, unentgeltlichen Unterricht in der Waffenführung allen Akademikern ertheilen und

Mivel az erdélyi német nemzet filozófiai és jogi akadémiaja csak azáltal remélheti, hogy magántanárokat vonzzon és állandóan kiváló professzorokat alkalmazhasson, bátorkodunk továbbá kérelmezni, hogy

8. minden professor ordinarius minden további követelmény és előfeltétel nélkül alkalmasnak és megválaszthatónak nyilváníttassék és tekintessék minden hivatali tisztségre a nemzet kebelén belül. –

9. A megürült professzori helyek betöltésénél a magántanárok előnyben részesüljenek.

A gyakorlati ítélőképesség, a hazaszeretet növelése érdekében, valamint hogy az erdélyi német akadémisták érezzék a tanulmányaik támogatását, bátorkodunk kérésünket az iránt is kiterjeszteni, hogy

10. Minden akadémista, mint mostanság a felesketett jogtudós, használhassa ki a Szász Egyetem, a városi tanács és a kerületek ülésének nyilvánosságát, továbbá

11. Minden nemzeti hivatalban kívánsága szerint meghatározott ideig írnoki szolgálatot láthasson el.

Továbbá hasonló célból

12. Az akadémia könyvtárát bőkezűbben támogatassák.

Alulírottak bátorkodnak alázatos kérelmükben továbbmenni, és részben a szükséges testi nevelődés, részben az éppenséggel közhasznára lehető korosztály abból eredő megnövekedett védképessége érdekében, s egyúttal a bátorság, a becsület, a fegyelmettség és az összhang lelkiületének táplálására szolgáló eszközként kérelmüket arra is kiterjeszteni, hogy

13. Az akadémia vívómestere – a dicső erdélyi német nemzet által fizetve – ingyenes fegyverhasználati oktatást adjon valamennyi akadémistának és

14. *Die akademische Jugend ein permanentes Sicherheits-Corps der Hermannstädter Bürgerwache unter eigener Fahne und eignen freigeählten Anführern bilden möge. –*

Wir wagen zur festen Begründung eines vertrauensvollen und innigen Verhältnisses der Studierenden zur Akademie unsre Bitten schließlich dahin zu stellen, daß

15. *Je zwei für einen bestimmten Zeitraum gewählte Akademiker an der Verwaltung der Bibliothek Theil nehmen und*

16. *Bei jeder Anklage und Untersuchung über einen akademischen Bürger zwei freigewählte Akademiker Sitz und Stimme im Senate erhalten mögen. –*

Endlich müssen wir folgerichtig ersuchen um:

17. *Neue, dem Geist der umgestalteten Akademie angemessene Fassung der Disciplinar-Vorschriften.*

Unterzeichnet haben, im vollen Vertrauen auf einen löbl. akadem. Senat, gewagt, alle ihre Reform-Wünsche in Bitten an ein hochlöbl. Oberconsistorium A. C. zu fassen; sie haben dies für nöthig gefunden, überzeugt, daß nur eine zeitgemäße Reform der Akademie dieselbe von ihrem unzweifelhaften Siechtum erretten, sich eine kaum zu ahnende Blüthe gewahren könne. –

Wir wissen und fühlen es, daß jetzt der gebieterische Augenblick gekommen, alle Institutionen lebendiger, Fruchtbringender zu gestalten, und müssen daher nur umsomehr und um so dringender einen löbl. akadem. Senat ersuchen, eine schnellmöglichste Umgestaltung der Akademie mit steter Berücksichtigung unsrer Wünsche bei einem hochlöbl. Ober-Consistorium A. C. zu beantragen und mit aller Energie herbeizuführen.

*Eine löblichen akademischen Senates bereitwilligste Jünger, die Bürger der siebenbürgisch-deutschen Rechts-Akademie
(Folgen die Unterschriften)*

14. Az akadémiái ifjúság a nagyszebeni polgárőrség keretein belül állandó öregységet képezhessen saját zászló és saját, szabadon választott parancsnok vezetésével. –

A hallgatóknak az akadémiához fűződő bizalmi és bensőséges viszonya megalapozása érdekében bátorkodunk végül kérelmünket az irányban is megfogalmazni, hogy

15. Két, meghatározott időre megválasztott akadémista részt vehessen a könyvtár igazgatásában és

16. Egy akadémiái polgár bevádolása és kihallgatása esetén, két szabadon választott akadémista tagságot és szavazati jogot kapjon a szenátusban. –

Végül mindenből következően kérjük,

17. Az akadémia fegyelmi előírásainak az átalakított akadémia szellemének megfelelő megújítását.

Azzal a teljes bizalommal bátorkodtunk aláírni, hogy a dicséretre méltó Szenátus valamennyi reformkívánságunkat az Ágostai hitvallás legdicséretreméltóbb főkonzisztóriumára elé terjeszti, és szükségesnek tartottuk ezt, meggyőződésünkben, hogy csak az akadémia egy időnkénti megfélelő reformja óvhatja meg azt a kétségtelen leromlástól, és vezethet egy alig sejtethető virágzáshoz.

Tudjuk és érezzük, hogy eljött a megkerülhetetlen pillanat, hogy minden intézményt élőbbé és hatékonyabbá alakítsunk, és ezért annál inkább és annál sürgetőbbén kérnünk kell a dicsérendő akadémiái szenátust, hogy szorgalmazza és minden energiájával támogassa az Ágostai hitvallás legdicséretreméltóbb Főkonzisztóriumánál az akadémia – kívánságaink állandó figyelembevételével – mielőbbi átalakítását.

A dicséretre méltó Szenátus felé legkészségesebb ifjak, az Erdélyi Német Jogakadémia polgárai
(következnek az aláírások)

A petícióra nem született rögtön válasz, hónapokig nem találjuk nyomát az ügynek a korabeli sajtóban. 1848. augusztus 13. és 16. között Medgyesen azonban a szász székek és kerületek ifjúságának képviselői gyűlést tartottak,⁶ amelynek következménye az Erdélyi Német Ifjúsági Szövetség (*Der deutsche Jugendbund in Siebenbürgen*) életre hívása lett.⁷ Ezen az ülésen megvitatták a petíció tartalmát is, és a gyűlés úgy határozott, hogy egy, a reformkérelmet támogató iratot⁸ küld a főkonzisztóriumnak, mivel szükséges „a régi idők sokféle betegségében erősen szenvedő jogakadémia korszerű újjászervezése”. A gyűlés résztvevői elodázhatatlannak tekintették a szász oktatás teljes átalakítását és annak részeként a jogakadémia – a hallgatók javaslatait is figyelembe vevő – reformját. Az átirat végén az ifjak hitet tettek a tanszabadság mellett is: „Tisztelettel adózunk az alapelvnek, mely szerint a tanítási- és tanulási szabadság azok az alapfeltételek, melyek mellett a szabad tudomány egyedül virágozni és gyümölcsöket hozni képes.”⁹

Nem tudhatjuk, hogy a szász ifjak medgyesi levelének hatására-e, de az akadémia reformjának ügye megmozdult, s a jogakadémia frissen és sebtében kinevezett ideiglenes rektora, dr. Johann Gottfried Müller¹⁰ 1848. szeptember 30-án megtárgyalta a hallgatók képviselőivel a 17 pontot, amely megbeszélés után az akadémia szenátusa, amely ekkoriban a működő három professzorból (dr. Müllerből, dr. Friedrich Hannból¹¹ és

⁶ A gyűlés megszervezésére szóló felhívás: *Transilvania* 9 (58/21. Juli 1848): 229.

⁷ Stephan Ludwig ROTH és Theodor FABINI, *Der deutsche Jugendbund in Siebenbürgen* (Kronstadt: Gött, 1848); Friedrich TEUTSCH, *Die siebenbürgisch-sächsischen Schulordnungen mit Einleitung, Anmerkungen und Register, II: 1782–1883*, Monumenta Germaniae Paedagogica 13 (Berlin: Hoffman & Comp., 1892), LXVIII–LXX.

⁸ Ennek szövege megtalálható: ROTH és FABINI, *Der deutsche Jugendbund...*, 22–24; TEUTSCH, *Die siebenbürgisch-sächsischen...*, 381–382.

⁹ ROTH és FABINI, *Der deutsche Jugendbund...*, 24; TEUTSCH, *Die siebenbürgisch-sächsischen...*, 382. Idézi még ACKER, „Hermannstädter...”, 126.

¹⁰ Johann Gottfried Müller (1796–1881) szászvárosi születésű bölcsész- és jogi doktor, a nagyszebeni jogakadémia tanára és igazgatója. Hazai tanulmányok után Bécsben lett jogi doktor, majd más külföldi egyetemeken is megfordult, utóbb ügyvédként tevékenykedett. Göttingenben 1844-ben bölcsész-doktorrá avatták. Azon évtől a nagyszebeni jogakadémia tanára (jogi és politikai irodalomtörténet és enciklopédia, természetjog, nemzetközi jog, római jog, egyházjog, büntetőjog, büntetőeljárás), később igazgató-tanár lett. Vö. Oskar von MELTZL, „Müller, Joh. Gottfried”, in *Allgemeine deutsche Biographie*, 22 (Leipzig, 1885), 553–554; Müller maga egyáltalán nem volt képpen, mivel az eredeti beadvány elkallódott, s így azt a hallgatóknak szeptemberben másolatban újra be kellett terjeszteniük. Vö. MÜLLER, „Geschichte... Zweiter Abtheilung”, 137.

¹¹ Friedrich Hann (1817–1852) nagyselyki lelkész családból származott és jogi tanulmányokat folytatott. Ügyvédvizsgálata után politizált, 1841–1843 és 1846–1847 között az erdélyi országgyűlés tagja volt. 1844-ben lett a nagyszebeni jogakadémia első tanári karának tagja, ahol magyar jogi nyelvet és oklevéltant oktatott. Emellett a *Transilvania* című folyóiratot is szerkesztette. Annak ellenére, hogy az unió híve volt, Bem seregei elől Havasalföldre menekült, majd Bécsben lett minisztériumi hivatalnok. 1852-ben öngyilkos lett. Joseph TRAUSCH, „Hann Friedrich”, in *Siebenbürgisch-deutsches Schriftsteller-Lexikon oder biographisch-literarische Denk-Blätter der Siebenbürger Deutschen*, II. (Kronstadt: Gött, 1870), 69–70. FRIEDENFELS, „Friedrich Hann” in *Allgemeine deutsche Biographie*, 10 (Leipzig, 1879), 520–521.

a rendkívüli tanárként működő Joseph Heinrich von Benigniből¹²⁾ állott, véleményt írt felügyelőbizottságon keresztül a főegyháztanácsnak. A nem teljes létszámú, ezért csak delegált jogkörrel eljáró főkonzisztórium mint fenntartó aztán november 26-án rendeletet hozott,¹³ amelyben nyilvánvalóvá tette, hogy az 1., 8–11. és 13–14. pontokat – mivel az azokban érintett kérések egyrészt a szász nemzet közgyűlésének hatáskörébe tartozónak tekintendők, másrészt jobb előkészítést igényelnének – nem tárgyalhatta meg. A többi kérdések tekintetében azonban az alább ismertetendő állásfoglalást tette.¹⁴

A 2. és 3. pontban érintett tanítási és tanulási szabadság kérdésében kimondta, hogy bár ezen szabadságok kifejezetten nem lettek megfogalmazva, de eddig is léteztek a jogakadémia kebelében és kimondták, hogy ezentúl minden magántanár, aki a működést felügyelő igazgatóság által arra alkalmasnak találta, a jogtudomány valamennyi kérdéskörében tarthat előadásokat, és minden akadémista szabadon választhat a neki tetsző tantárgyakból, és azokat saját belátása szerinti időben és rendben hallgathatja. Azonban a korábban kötelezőnek minősített jog- és államtudományi tárgyakat a jövőben is csak a rendes tanárok adhatják elő úgy, hogy azokat minden hallgató két év alatt befejezhesse.

A 4. pontban megfogalmazottak kapcsán kilátásba helyezte a főkonzisztórium, hogy a repetitóriumok és féléves vizsgák rendszerét, valamint a kötelező óralátogatást megszüntetik, és a hallgatók csak tanulmányaik végeztével lesznek kötelesek egy fővizsgát letenni. Erre a vizsgára az akadémiai tanulmányaik befejezése utáni két éven belül bármikor jelentkezhetnek, és csak azon tárgyakból kell vizsgázniuk, amelyekre maguk feliratkoztak. Ezen záróvizsgákat évente egyszer, a tanév végén kell megszervezni.

A könyvtárat érintő két kérés (12. és 15. pontok) kapcsán a főkonzisztórium kijelentette, hogy a szükséges intézkedések már megtörténtek egyrészt a dotáció növelésére,¹⁵ másrészt a könyvtári rendtartás módosítására, mely utóbbi a két akadémista könyvtárkezelésébe való bevonását biztosíthatta.

¹² Joseph Heinrich von Benigni Edler von Mildenberg (1782–1849) különböző császári és királyi katonahivatalnokai pozíciókat betöltése után 1813-tól a nagyszzebeni főparancsnokság (*General-Commando*) kancelláriájának igazgatója volt, s elsősorban az erdélyi határvidék egészség- és iskolaügyéért volt felelős egészen 1834-es nyugdíjazásáig. Utóbb a *Verein für siebenbürgische Landeskunde* titkára, illetve a nagyszzebeni jogakadémia rendkívüli tanára lett. Osztrák jogot oktatott. Széles körű jogi és történelmi szakirodalmi, valamint folyóirat-szerkesztői tevékenységet folytatott. Joseph TRAUSCH, „Benigni Joseph Heinrich Edler von Mildenberg”, in *Siebenbürgisch-deutsches Schriftsteller-Lexikon oder biographisch-literarische Denk-Blätter der Siebenbürger Deutschen*, I. (Kronstadt: Gött, 1868), 95–103.

¹³ MÜLLER, „Geschichte... Zweiter Abtheilung”, 139–140.

¹⁴ Összefoglalóan vö. *A magyar királyi jogakadémiák...*, 225–227; MÜLLER, „Geschichte... Zweiter Abtheilung”, 140–142. Tontsch szerint az akadémia felügyeleti szervei csak a további konfliktusok megelőzése okán teljesítettek néhány követelést. TONTSCH, „Die Rechtsakademie...”, 99. Öt követi VLAICU, „Die Hermannstädter...”, 32.

¹⁵ Az 1846/47. és 1847/48. tanévben a jogakadémia könyvtára mindössze hét, illetve öt kötettel gyarapodott. Vö. MÜLLER, „Geschichte... Zweiter Abtheilung”, 133.

A főkonzisztórium ahhoz is hozzájárult, hogy az egyes akadémisták ellen indított keresetek elbírálásánál a Szenátus ülésén két hallgató ülésezési és szavazati joggal részt vehessen (16. pont).

A feyelmi szabályzat módosítása kapcsán kimondta, hogy annak eszközlésére csak a teljes létszámú főegyháztanácsnak lesz majd jogosítványa.

A jogakadémia új tanéve 1848 őszén nem nyílhatott meg, annak ellenére, hogy többször megkísérelték az oktatásnak beindítását.¹⁶ A halasztások indokaként előbb a tanárok távollétét (dr. Heinrich Schmidt a pesti országgyűlésen tartózkodott, míg dr. Joseph Andreas Zimmermann¹⁷ a császárhoz küldött deputáció, majd szintén az országgyűlés tagja volt), azután pedig az általános zűrzavart, majd a háborús eseményeket hozták fel. Az elmulasztottakat úgy kívánták pótolni, hogy 1849. január eleje és július vége között megszakítás nélkül kívánták mindkét szemeszter anyagát előadni, mégpedig helyettes tanárok bevonásával. De ez az elképzelés sem valósulhatott meg, elsősorban Bem tábornok erdélyi betörése miatt, amely a nagyszebeniek számára városuk védelmét helyezte előtérbe.¹⁸

Miután Bem seregei 1849. március 11-én elfoglalták Nagyszebent, az egyébként is bénaságra kényszerített jogakadémia teljesen felfüggesztette működését, és az előadások csak 1849. november 22-én kezdődhettek újra.¹⁹

Erdély neoabszolutista újjászervezése sodrában azonban a jogakadémiát állami intézménnyé tették, és „császári és királyi jogakadémiává” szervezték át („*Kaiserlich-königliche Rechtsakademie zu Hermannstadt*”). A Thun-korszak beköszöntével a többségében császárhű és unióellenes szász joghallgatók számára is új korszak, a ’48-as törekvéseiket – jelentős részben – maguk alá temető átalakítások kora kezdődött el.

¹⁶ *Transilvania* 9 (77/29. September 1848) 308; *Transilvania* 9 (86/6. November 1848.) 340; MÜLLER, „Geschichte... Zweiter Abtheilung”, 135–136.

¹⁷ Joseph Andreas Zimmermann (1810–1897) egy segesvári iparos fiaként, kolozsvári jogi tanulmányok után előbb kormányzéki tisztviselő, majd a marosvásárhelyi királyi tábla bírója lett. 1844-től a nagyszebeni jogakadémia tanáráként erdélyi jogtörténetet, erdélyi állam- és magánjogot, magyar magánjogot, továbbá diplomatikát adott elő. 1846–1847-ben az erdélyi, 1848-ban a magyar országgyűlés képviselője volt. 1850-től a bécsi kultuszminisztérium magas rangú tisztviselője volt. Tagja volt az osztrák (1863–1865), majd a magyar országgyűlésnek (1867). 1867-ben a császári királyi evangélikus főegyháztanács elnöke lett. Friedrich SCHULLER, „Josef Andreas Zimmermann”, in *Schriftsteller-Lexikon der siebenbürger Deutschen* (Hermannstadt: Krafft, 1902), 528–534.

¹⁸ MÜLLER, „Geschichte... Zweiter Abtheilung”, 143–145.

¹⁹ MÜLLER, „Geschichte... Zweiter Abtheilung”, 153; *A magyar királyi jogakadémiák...*, 227; ACKER, „Hermannstädter...”, 126; TONTSCH, „Die Rechtsakademie...”, 99; VLAICU, „Die Hermannstädter...”, 32.